

Д. В. Бізониц, кандидат технічних наук,
директор ТОВ «Еталонтехсервіс»

ПРОБЛЕМАТИКА РЕГІОНАЛЬНОЇ ТАРИФНОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

У статті сформульовано та вирішено актуальне наукове завдання в галузі державного управління, що полягає в теоретичному висвітленні проблематики регіональної тарифної політики в галузі житлово-комунального господарства сучасної України й наданні практичних рекомендацій щодо покращення цієї ситуації. Розглянуто регіональну тарифну політику як складник розвитку житлово-комунального господарства сучасної України. Охарактеризовано основні проблеми та стан галузі житлово-комунального господарства сучасної України в контексті недосконалої регіональної тарифної політики. Розкрито поняття «житлово-комунальні послуги», «житлова послуга», «комунальні послуги». Визначено змістову сутність тарифу і зміст поняття «економічно обґрунтовані тарифи». Розглянуто механізм ціноутворення тарифів на послуги житлово-комунального господарства й визначено його проблемний складник. Наведено формулу визначення тарифу в контексті закладення економічно обґрунтованого прибутку. Висвітлено зарубіжний досвід щодо стимулюючого тарифоутворення. Обґрунтовано необхідність удосконалення на законодавчому рівні механізму стягнення заборгованості за житлово-комунальні послуги. Однією з головних причин сучасного суттєвого зниження спроможності населення до своєчасної та повномірної сплати за житлово-комунальні послуги визначено соціально-економічні наслідки від гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2. Визначено конструктивним елементом удосконалення регіональної тарифної політики формування інноваційного комплексного механізму мотивації до актуальних заходів з енергоефективності й енергозбереження і створення системи стимулів до енергетичної економії.

Ключові слова: державне регулювання, державне управління, економічно-обґрунтовані тарифи, житлово-комунальне господарство, житлово-комунальні послуги, регіональна тарифна політика, тариф.

D. V. Bizonych. Problems of regional tariff policy in the field of housing and communal economy of modern Ukraine: theoretical and practical aspects

The article substantiates the relevance of the study of theoretical and practical aspects of regional tariff policy in the field of housing and communal services of modern Ukraine. The actual scientific task in the field of public administration is formulated and solved, which consists in theoretical coverage of the issues of regional tariff policy in the field of housing and communal services of modern Ukraine and providing practical recommendations for improving this situation. The regional tariff policy as a component of development of housing and communal services of modern Ukraine is considered. The main problems and the state of the housing and communal services sector of modern Ukraine in the context of imperfect regional tariff policy are described. The concepts of "housing and communal services", "housing service", "communal services" are revealed. The substantive essence of the tariff and the content of the concept of "economically justified tariffs" are determined. The mechanism of pricing of tariffs for housing and communal services is considered and its problem component is determined. The formula for determining the tariff in the context of establishing economically sound profit is given. Foreign experience in stimulating tariffing is highlighted. One of the reasons for the ineffective regional tariff policy in the field of housing and communal services of modern Ukraine is the presence of a large number of privileged categories of consumers of housing and communal services. The necessity of improvement at the legislative level of the mechanism of debt collection for housing and communal services is substantiated. Statistical data on late and incomplete payment for housing and communal services (central heating and hot water supply, water supply and sewerage, management of apartment buildings, removal of household waste) are given. One of the main reasons for the current significant decline in the ability of the population to timely and full payment for housing and communal services identified socio-economic consequences of acute respiratory disease COVID-19 caused by coronavirus SARS-CoV-2. The constructive element of improvement of the regional tariff policy of formation of the innovative complex mechanism of motivation to actual measures on energy efficiency and energy saving and creation of system of incentives to energy economy is defined. Perspective directions of further theoretical and practical researches of multifaceted problems of regional tariff policy in the field of housing and communal services of modern Ukraine are determined.

Key words: state regulation, public administration, economically justified tariffs, housing and communal services, housing and communal services, regional tariff policy, tariff.

Постановка проблеми. Вибір Україною європейського вектору свого розвитку, реформа децентралізації, комплекс проблем у різних галузях вітчизняної економіки, недосконала тарифна політика, збитковість державних і комунальних підприємств закладають теоретико-практичні підвалини наукового дослідження щодо вдосконалення та розвитку складників галузей української економіки. З огляду на найбільшу людиноємність, енергозатратність, актуальною для дослідження є галузь житлово-комунального господарства сучасної України.

Житлово-комунальне господарство – одна з найбільших галузей у господарському комплексі держави, результати діяльності якої значною мірою визначають соціально-економічні показники розвитку суспільства. У результаті децентралізації територіальна громада прийняла низку повноважень від держави й отримала додаткові кошти, які можуть бути спрямовані на покращання інфраструктури населеного пункту. При цьому загострилися проблеми з фінансування ремонтів чи будівництва великих структурних і соціально визначених об'єктів, які мають загальнодержавне значення, але не мають державної підтримки. Недосконала тарифна політика зумовила хронічну й збитковість підприємств, що постійно зростає [1].

Борги і збитки є повсякденною реальністю підприємств житлово-комунальної галузі. Причиною збитковості є те, що тарифи на більшість житлово-комунальних послуг переглядаються несвоєчасно, тому реальна собівартість цих послуг може бути значно вищою. Звичайно, розрахувати економічно обґрунтований тариф можна, але не завжди можна домогтися його затвердження уповноваженим органом. Незважаючи на те що компетентні органи часто ігнорують пропозиції своїх підопічних щодо перегляду тарифів, причини здійснити такий перерахунок все ж таки є [2].

Сьогодні одними з ключових проблем функціонування підприємств житлово-комунального господарства та забезпечення їх беззбиткової діяльності є формування й реалізація тарифної політики. Відсутність комплексної системи оцінювання тарифного навантаження населення України не дає змоги передбачити формування та використання необхідних фінансових ресурсів, оптимізувати співвідношення різних форм, методів, джерел, інструментів організації фінансових відносин, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування й розвитку підприємств галузі житлово-комунального господарства [3, с. 1].

Отже, наукове дослідження регіональної тарифної політики як складової розвитку житлово-комунального господарства сучасної України є сьогодні архіактуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні питання ефективності тарифної політики на підприємствах житлово-комунального господарства, фінансового забезпечення житлово-комунального господарства, державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг тощо надзвичайно активно досліджуються теоретиками і практиками різних категорій наукових знань: економістами, юристами, фахівцями з державного управління тощо.

Багатоаспектність проблематики тарифної політики в галузі житлово-комунального господарства досліджувалася в працях таких науковців, як Н. Виговська, Ж. Довгань, Л. Нечипорук, С. Онищенко, Г. Онищук, І. Ткачук, тощо. З огляду на попередній досвід, робота більшою мірою базується на науковому доробку таких учених, як Г. Головач, В. Лаврик, Т. Ровенчак, А. Саранюк та інші. Зокрема, у наукових працях А. Саранюк [4] обґрунтовано теоретичні положення та розроблено практичні рекомендації щодо забезпечення ефективності тарифної політики на підприємствах житлово-комунального господарства України в сучасних умовах; В. Лаврика [3] досліджується фінансове забезпечення житлово-комунального господарства територіальних громад в умовах децентралізації; Г. Головач [5] розкрито теоретичні засади та надано практичні рекомендації щодо державного регулювання ринку житлово-комунальних послуг України; Т. Ровенчак [6] розглянуто сучасний стан тарифної політики на послуги житлово-комунального господарства України, проаналізовано проблеми цієї галузі та запропоновано порядок формування й регулювання економічно обґрунтованих тарифів на житлово-комунальні послуги тощо.

Відаючи належне наявному науковому доробку, варто відзначити, що, незважаючи на значну кількість наукових публікацій, окремі аспекти проблематики регіональної тарифної політики в галузі житлово-комунального господарства залишаються недостатньо висвітленими. Це визначило тему, наукову і практичну спрямованість і зміст статті.

Метою статті є теоретичне висвітлення проблематики регіональної тарифної політики в галузі житлово-комунального господарства сучасної України й надання практичних рекомендацій щодо покращення цієї ситуації.

Виклад основного матеріалу. У контексті епідеміологічної, економічної, соціальної кризи нинішнє керівництво країни та новостворених об'єднаних територіальних громад має здійснити низку виважених управлінських кроків щодо забезпечення стабільної та ефективної діяльності всіх галузей вітчизняної економіки загалом і галузі житлово-комунального господарства зокрема.

Сучасний стан житлово-комунального господарства України потребує активного впровадження комплексу реформ, які б дали змогу модернізувати цю галузь відповідно до сучасних економічних реалій. Однією з ключових проблем у цьому процесі є питання ціноутворення тарифів на послуги житлово-комунального господарства. Незважаючи на досить значне навантаження на платників, сучасна практика встановлення тарифів на житлово-комунальні послуги не забезпечує покриття витрат тарифами. Така ситуація склалася історично, оскільки ще з радянських часів тарифи на житлово-комунальні послуги були найнижчими у світі, і це вважалося одним зі значних досягнень соціалізму. Політика радянської держави в цій сфері передбачала низький рівень плати за житло та комунальні послуги, який не відповідав рівню витрат. Населення відшкодовувало тільки 4% витрат на житлово-комунальні послуги, усі інші витрати покривалися дотаціями з бюджету та іншими видами державної допомоги [6, с. 119].

Сучасна тарифна політика України також характеризується невідповідністю величини тарифу витратам на житлово-комунальні послуги. Під *житлово-комунальними послугами* ми розуміємо результат господарської діяльності, спрямованої на забезпечення умов проживання та/або перебування осіб у житлових і нежитлових приміщеннях, будинках і спорудах, комплексах будинків і споруд відповідно до нормативів, норм, стандартів, порядків і правил, що здійснюється на підставі відповідних договорів про надання житлово-комунальних послуг. До житлово-комунальних послуг належать: *житлова послуга* – послуга з управління багатоквартирним будинком; *комунальні послуги* – послуги з постачання та розподілу природного газу, постачання та розподілу електричної енергії, постачання теплової енергії, постачання гарячої води, централізованого водопостачання, централізованого водовідведення, поводження з побутовими відходами [7].

Формульна складність і публічна непрозорість питань щодо формування й установлення тарифів на житлово-комунальні послуги залишається однією з основних проблем щодо реформування житлово-комунального господарства. Останніми роками в Україні зроблено чимало кроків для врегулювання питань тарифоутворення в галузі житлово-комунального господарства, однак ситуація складається таким чином, що на невідповідність очікуванням скаржаться не лише споживачі житлово-комунальних послуг, а й виробники. І якщо перші вважають, що тарифи надто високі, то виробники житлово-комунальних послуг заперечують це з посиланням на те, що тарифи не відшкодовують економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво [4, с. 194].

Сьогодні повноваження щодо встановлення тарифів розподілено між Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, та органами місцевого самоврядування. За вимогами чинного законодавства України, уповноваженні органи зобов'язанні встановлювати тарифи на комунальні послуги в розмірі економічно обґрунтованих витрат. Установлення Кабінетом Міністрів України, органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування державних регульованих цін на товари в розмірі, нижчому від економічно обґрунтованого розміру, без визначення джерел для відшкодування різниці між такими розмірами за рахунок коштів відповідних бюджетів не допускається та може бути оскаржено в судовому порядку (стаття 15 Закону України «Про ціни і ціноутворення») [8].

Механізм ціноутворення на послуги житлово-комунального господарства повинен бути прозорим і зрозумілим платникам цих послуг. Споживачі житлово-комунальних послуг мають розуміти змістову сутність тарифу. *Тариф* – це розмір плати в розрахунку на одиницю діяльності певної якості, що забезпечує відшкодування з боку споживача обґрунтованих витрат економічної діяльності підприємства та прибутку [9]. З метою зняття соціального напруження серед населення сьогодні є необхідність у посиленні компетентними органами інформаційно-роз'яснювальної роботи з питань регіональної тарифної політики й тарифів на житлово-комунальні послуги.

Тарифи на житлово-комунальні послуги мають затверджуватися в розмірі, не нижчому рівня економічно обґрунтованих витрат, пов'язаних із їх наданням. Як правило, у загальному вигляді під *економічно обґрунтованими тарифами* зазвичай розуміються мінімально допустимі тарифи, що є своєрідною фінансовою основою поточного виробництва житлово-комунальних послуг і відповідають заздалегідь затвердженим параметрам якості з урахуванням витрат на розвиток цього підприємства.

З метою розвитку галузі в складник тарифу має закладатися економічно-обґрунтований відсоток прибутку. Розрахунок прибутку здійснюється на основі визначення фінансових потреб підприємства для функціонування й розвитку його виробничої та соціальної сфер. Його величина планується заздалегідь шляхом розрахунку потрібного обсягу інвестицій і визначення їх частки, що фінансується за рахунок прибутку підприємств, а також розрахунку величин інших платежів, які здійснюються за рахунок прибутку. Таким чином, компетентні органи виходять із необхідності планування як об'єктивного рівня витрат, так і розміру прибутку підприємств, що надають житлово-комунальні послуги, а величина тарифу (Т) визначається за формулою:

$$T = C + П,$$

де С – планова собівартість одиниці послуги згідно з нормативами; П – плановий прибуток підприємства, потрібний для його функціонування та розвитку, віднесений до одиниці послуги.

Варто підкреслити, що розміри витрат на поточну діяльність і розвиток підприємств у складі тарифу повинні визначатися в результаті знаходження місцевим органом державної виконавчої влади й органом самоврядування компромісу між потребами житлово-комунального господарства, можливостями бюджету і платоспроможністю споживачів послуг [10].

Сьогодні під час установлення тарифів виникають дві проблеми: перша пов'язана з потребою в збалансуванні економічних і фінансових інтересів підприємств природних локальних монополій із соціальними цілями; друга – зі збалансуванням якості комунального обслуговування й можливого підвищення витрат [6, с. 121].

Окрім того, варто ще раз зазначити, що сьогодні в житлово-комунальному господарстві склалася така ситуація, що тарифи на ці послуги не відшкодовують підприємствам фактичних витрат на їх надання. Наявність такої ситуації спричинює відповідні спори між суб'єктами-учасниками цього процесу.

Спори щодо формування й затвердження тарифів на житлово-комунальні послуги, а також відшкодування втрат підприємств, що пов'язані із затвердженням тарифів на житлово-комунальні послуги, нижчих від економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво, вирішуються в судовому порядку. Тобто якщо уповноважений орган не прийняв рішення про затвердження економічно обґрунтованого тарифу, відмовив у наданні дотацій або не погодився компенсувати збитки, які підприємство понесло за весь час дії законного тарифу, то керівник підприємства повинен звернутися до суду за захистом прав підприємства та зобов'язати уповноважений орган прийняти законне рішення. Звучить гарно, але на практиці лише приватні підприємства, які надають житлово-комунальні послуги, можуть собі дозволити такий привілей, адже керівника комунального підприємства назначає орган місцевого самоврядування, тому жодне комунальне підприємство не буде подавати позовів до суду проти свого власника (місцевої ради або виконкому), який затвердив такі тарифи [2].

Ще однією рисою, якою характеризується сучасна галузь житлово-комунального господарства в контексті сплати за комунальні послуги, така: сьогодні в Україні підприємства житлово-комунальної сфери часто змушують людей оплачувати послуги, яких ті фактично не одержують. Наприклад, під час надання послуг з теплопостачання й постачання гарячої води повинна підтримуватися певна температура теплоносія, але ця плата нерідко нараховується за нормативами без урахування того, підтримувалася така температура чи ні. Завищеними є норми споживання холодної води. Багато послуг, які входять до квартирної плати, просто не надаються. Така ситуація складається через збереження в нашій країні монополізованої системи експлуатації житла й надання житлово-комунальних послуг. Житлово-комунальні організації не мають реальних стимулів підвищувати якість надання послуг і знижувати їх вартість, а споживач, позбавлений можливості вибору, вимушений сплачувати за послуги, які він фактично не отримував [6, с. 122].

На етапі реформування галузі житлово-комунального господарства та з метою вдосконалення й розвитку її вітчизняної тарифної політики для України корисним є вивчення результативного досвіду зарубіжних країн.

Ураховуючи досвід Європи, а також країн Південної та Північної Америки, потрібно здійснювати перехід до *стимулюючого тарифоутворення*. Цей підхід стимулює та змушує підприємства знижувати свої операційні витрати. Тобто регулятор при встановленні розміру тарифу й унесенні в нього достатнього інвестиційного складника повинен доводити до підприємства завдання щодо зниження витрат, що призведе до зниження тарифу для споживача. Підприємство отримує прибуток, а споживач – якісну послугу, ціна якої з часом не зростає і навіть може знижуватися. Показовим є приклад Британії, де в 1999 році тарифи було підвищено до рівня економічно обґрунтованих витрат, до яких додавався інвестиційний складник. За рахунок здійснення цих заходів вдалося залучити приватні інвестиції, модернізувати галузь, знизити собівартість послуг і, як наслідок, сьогодні населення витрачає на комунальні послуги менше, ніж до підвищення тарифів. Як показує досвід зарубіжних країн, установлення тарифів на житлово-комунальні послуги органами місцевого самоврядування забезпечує більшу ефективність, тому що дає змогу враховувати особливості регіону країни та здійснювати ефективне збалансування інтересів споживачів і надавачів житлово-комунальних послуг. У результаті тарифи будуть приведені до економічно обґрунтованого рівня, який буде підтверджений незалежною установою, що є позитивним як для органів місцевого самоврядування, так і для виробників і споживачів житлово-комунальних послуг [4, с. 196–197].

Порівнюючи вітчизняний і зарубіжний тематичний досвід, якість тарифної політики та загальний стан галузі житлово-комунального господарства, доходимо висновку, що регіональна тарифна політика сучасної України потребує свого подальшого комплексно-логічного вдосконалення й розвитку. У зв'язку із цим конструктивним елементом удосконалення регіональної тарифної політики вбачається *формування інноваційного комплексного механізму мотивації* до актуальних заходів з енергоефективності й енергозбереження і створення системи стимулів до енергетичної економії. Сучасна регіональна тарифна політика має бути націлена на зниження собівартості житлово-комунальних послуг шляхом активного запровадження ресурсоефективних і ресурсозберігаючих інноваційних технологій, матеріалів, устаткування й обладнання, що призведе до поетапного зниження витрат і сприятиме більш ефективному використанню наявних ресурсів.

Ще одним аспектом проблематики регіональної тарифної політики в галузі житлово-комунального господарства сучасної України є наявність великої кількості пільгових категорій споживачів житлово-комунальних послуг. Ця неоднозначна ситуація водночас містить соціально-гуманістичний і раціонально-економічний складники. У зв'язку із цим, віддаючи перевагу раціонально-економічному складнику, після завершення в Україні пандемії коронавірусної хвороби COVID-19, спричиненої SARS-CoV-2, є необхідність на законодавчому рівні переглянути раціональність і доцільність чинної системи пільг і субсидій, а саме: змінити перелік категорій пільгових споживачів житлово-комунальних послуг та активно реалізувати в практичній площині процес заміни пільг і субсидій на конкретні адресні грошові виплати населенню.

Разом із цим на законодавчому рівні необхідно вдосконалити механізм стягнення заборгованості за житлово-комунальні послуги. Сьогодні відсутні дієві засоби боротьби з неплатниками, хоча судові рішення про необхідність сплати боргів ухвалюються, але виконавча служба, як правило, не знаходить у неплатників можливості

оплати боргу. Багато боржників роками офіційно ніде не працюють, при цьому утримують родину на пристойному рівні, і ніхто не застосовує до них непрямі методи визначення доходів. Досвід об'єднання співвласників багатоквартирних будинків свідчить, що великі борги мають головним чином люди досить заможні. З огляд на те що в об'єднаннях співвласників багатоквартирних будинків боржника утримують сусіди, об'єднання повинні мати реальні права в боротьбі з боржниками. У більшості країн світу такої проблеми не існує: якщо людина не має матеріальної змоги утримувати своє житло, вона повинна продати це житло, оплатити борги і придбати житло дешевше (або отримати соціальне житло) [6, с. 121].

Про несвоєчасну та неповну сплату за житлово-комунальні послуги (ЦО та ГВП, водопостачання й водовідведення, управління багатоквартирними будинками, вивезення побутових відходів) свідчить інформація Державної служби статистики України що розміщена на офіційному вебсайті Міністерства розвитку громад та територій України (таблиця 1) [11].

Таблиця 1

**Стан оплати населення житлово-комунальних послуг
(без урахування газу та електроенергії), станом на 01.02.2021**

Регіони	Загальна сума заборгованості населення за спожиті житлово-комунальні послуги, млн. грн.					
	на 01.01.2021	на 01.02.2021	у тому числі			
			ЦО та ГВП	водопоста- чання та во- довідведення	управління багатоквар- тирними будинками	вивезення побутових відходів
Вінницька	385,9	422,3	274,9	76,6	55,1	15,6
Волинська	228,0	251,9	161,5	59,2	18,8	12,4
Дніпропетровська	5 589,6	6 029,8	3 490,9	1 109,7	1 131,1	298,1
Донецька	3 573,9	3 745,1	2 289,7	975,5	385,0	94,8
Житомирська	528,8	605,4	446,3	81,8	59,7	17,6
Закарпатська	207,0	216,8	0,8	121,2	65,2	29,6
Запорізька	2 390,6	2 543,5	1 739,9	347,7	393,1	62,9
Івано-Франківська	352,5	381,4	218,9	62,9	66,7	32,9
Київська	1 124,6	1 260,2	830,6	176,2	226,6	26,8
Кіровоградська	494,0	546,6	359,9	90,7	85,7	10,3
Луганська	966,5	1 020,6	680,6	158,0	155,8	26,2
Львівська	934,1	992,0	677,3	149,9	136,8	28,1
Миколаївська	536,6	596,2	338,2	123,3	107,6	27,1
Одеська	737,3	811,9	222,7	213,3	322,8	53,0
Полтавська	1 045,5	1 193,1	923,3	125,1	112,9	31,8
Рівненська	387,9	430,2	290,4	90,4	31,6	17,9
Сумська	737,7	746,6	543,0	82,5	96,1	25,0
Тернопільська	227,4	257,4	170,8	37,7	35,8	13,1
Харківська	5 326,5	5 802,4	4 495,1	701,8	439,5	166,0
Херсонська	558,8	620,8	475,0	92,2	44,4	9,2
Хмельницька	475,2	551,3	366,1	80,5	87,8	16,9
Черкаська	637,3	793,0	564,4	77,3	99,5	51,8
Чернівецька	152,1	172,5	104,7	30,7	27,7	9,4
Чернігівська	518,7	565,1	419,4	61,9	64,4	19,4
м. Київ	7 894,6	8 387,4	6 486,2	802,4	1 094,9	3,9
Усього по Україні	36 011,1	38 943,4	26 570,5	5 928,5	5 344,7	1 099,8

* без урахування тимчасово окупованих територій АР Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій і Луганській областях

Джерело: за даними Держстату [11]

Разом із тим варто зазначити, що соціально-економічні наслідки від гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, суттєво знизили спроможність населення сучасної України до своєчасної та повномірної сплати за житлово-комунальні послуги.

Отже, опираючись на здійснений і висвітлений нами аналіз проблематики регіональної тарифної політики в галузі житлово-комунального господарства сучасної України, доходимо висновку, що чинна сьогодні регіональна тарифна політика в цій галузі характеризується незадовільним станом і потребує свого подальшого

теоретико-практичного, законодавчо-методологічного вдосконалення й розвитку спільними зусиллями з боку органів публічної влади, фахово-компетентного наукового середовища та інститутів громадянського суспільства.

Загалом за результатами проведеного дослідження можна узагальнити таке:

– Житлово-комунальне господарство – це важлива соціальна галузь, яка забезпечує населення, підприємства й організації необхідними житлово-комунальними послугами, суттєво впливає на розвиток економічних взаємовідносин у населеному пункті. Житлово-комунальне господарство є найбільш технічно відсталою галуззю економіки з багатьма проблемами, які останнім часом особливо загострилися [1].

– Значною проблемою підприємств житлово-комунального господарства є їх постійна збитковість; зношеність основних засобів; зростання дефіциту обігових коштів, що призводить до збільшення кредиторської заборгованості на спожиті енергоносії; дебіторська заборгованість; непривабливість для зовнішніх інвесторів. Як наслідок цього – істотне відставання галузі в темпах проведення ринкових реформ, неможливість забезпечити задовільну якість послуг, що надаються. Відсутність фінансових ресурсів навіть для простого відтворення основних засобів призводить до численних аварій, які відбуваються все частіше, а їх наслідки стають усе серйознішими. Основним складником ефективної діяльності підприємств житлово-комунального господарства є збалансована тарифна політика, здатна задовольнити інтереси всіх учасників надання та споживання житлово-комунальних послуг [4, с. 193].

– Сучасна практика встановлення тарифів не відповідає реальним умовам фінансування галузі, якості послуг і споживчих переваг. Формування тарифів на основі фактичних витрат за попередній період і використання застарілих, що не відповідають сучасним вимогам, норм і нормативів не тільки не стимулюють а й практично унеможливають залучення інвестиційних ресурсів, оскільки величина тарифу не відповідає реальним витратам підприємств і не забезпечує його необхідного виробничого потенціалу [6, с. 123–124].

– У контексті регіональної тарифної політики запорукою зміни незадовільного сучасного стану галузі житлово-комунального господарства є вдосконалення системи управління об'єктами, підприємствами житлово-комунального господарства, а саме: зменшення собівартості надання житлово-комунальних послуг; реалізація енергозберігаючих (енергоефективних) заходів; зменшення обсягів бюджетних дотацій на утримання комунальної інфраструктури шляхом зниження собівартості, а не шляхом механічного підвищення тарифів тощо.

– Надання виробниками житлово-комунальних послуг на конкурентній основі передбачає, що ціна за ці послуги буде мінімально можливою, тобто близькою до суспільно необхідних витрат. На ціноутворення житлово-комунальних послуг мають вплив їх характерні властивості, що полягають у незамінності й доступності послуг. Окреслені властивості проявляються в тому, що споживачі не можуть замінити, відмовитися або значно скоротити споживання послуг у зв'язку з підвищенням тарифів на них. Тому ціни на житлово-комунальні послуги не можуть бути інструментом регулювання попиту та пропозиції. Місцеві органи влади, яким належать комунальні підприємства та які затверджують тарифи на послуги, мають знаходити компроміс між інтересами виробників у підвищенні оплати за свої послуги та спроможністю споживачів сплатити за спожиті послуги. Саме тому при визначенні вартості житлово-комунальних послуг варто перейти від безконтрольно витратного до регульованого конкурентного ціноутворення [5, с. 137–138].

– До основних проблем, які сьогодні наявні в галузі житлово-комунального господарства, у контексті дослідження відносимо такі: установлення тарифів нижче рівня витрат; несвоєчасна або відсутня плата населення за житлово-комунальні послуги; великий обсяг пільг, що гарантуються державою; неможливість з боку споживачів житлово-комунальних послуг контролювати якість цих послуг та обирати їх ціну (за винятком газопостачання) тощо.

– Механізм формування тарифів повинен передбачати зміну тарифоутворення від простого підвищення тарифів на комунальні послуги до їх диференціації з урахуванням якості, фактичних обсягів теплоспоживання, надійності, енергоємності, регіону країни, часу доби, пори року тощо [4, с. 196].

– Система соціального захисту населення у сфері надання житлово-комунальних послуг, неузгодженість норм законодавства щодо регулювання взаємовідносин споживачів і виробників/виконавців житлово-комунальних послуг зумовлюють зростання незадоволення серед населення й заборгованість за спожиті послуги. Зрушити ситуацію, що склалася, можна лише за умов активного реформування галузі, забезпечення достатнього фінансування цільових програм, спрямованих на розвиток житлово-комунального господарства, розбудову відповідної нормативної бази тощо. При цьому реформа житлово-комунального господарства має бути законодавчо, організаційно й економічно забезпечена на чотирьох рівнях: державних органів виконавчої влади; органів місцевого самоврядування; житлово-комунальних підприємств різних форм власності; споживачів послуг. Створення умов ефективного функціонування житлово-комунального господарства на місцевому рівні сприятиме покращенню інфраструктури населеного пункту, розв'язанню соціально-економічних проблем галузі й забезпеченню її ефективності в цілому [1].

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Відповідно до поставленої в роботі мети, узагальнення результатів проведеного дослідження констатуємо, що в статті сформульовано

та вирішено актуальне наукове завдання в галузі державного управління, що полягає в теоретичному висвітленні проблематики регіональної тарифної політики в галузі житлово-комунального господарства сучасної України й наданні практичних рекомендацій щодо покращення цієї ситуації. Результати наукового дослідження, наведені в роботі пропозиції слугують підґрунтям для подальшого теоретико-практичного удосконалення та розвитку регіональної тарифної політики у вітчизняній сучасній галузі житлово-комунального господарства й подальших наукових досліджень і студій.

Перспективними напрямками подальших теоретико-практичних досліджень багатоаспектності проблематики регіональної тарифної політики в галузі житлово-комунального господарства сучасної України й надання практичних рекомендацій щодо покращення цієї ситуації вважаємо такі:

- Удосконалення компонентного складника регіональної тарифної політики з урахуванням європейського досвіду;
- Удосконалення методики формування місцевих тарифів на житлово-комунальні послуги;
- Удосконалення діяльності інвестиційного фонду функціонування та розвитку житлово-комунального господарства;
- Удосконалення фінансового механізму житлово-комунального господарства тощо.

Список використаних джерел:

1. Програма реформування та розвитку житлово-комунального господарства міста Миколаєва на 2020–2024 роки, затверджена рішенням Миколаївської міської ради від 20 грудня 2019 року № 56/62. URL: <https://mkrada.gov.ua/documents/33285.html> (дата звернення: 17.03.2021).
2. Сиротюк О. Тарифи на житлово-комунальні послуги повинні бути актуальними. URL: <http://jkg.kr-admin.gov.ua/tarifna-politika.php> (дата звернення: 18.03.2021).
3. Лаврик В.В. Фінансове забезпечення житлово-комунального господарства територіальних громад в умовах децентралізації: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / Сумський державний університет. Суми. 2021. 25 с.
4. Саранюк А.Ю. Ефективність тарифної політики на підприємствах житлово-комунального господарства. *Економічний аналіз* : збірник наук. праць / Тернопільський національний економічний університет ; редкол. : В.А. Дерій (голов. ред.) та ін. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2015. Том 21. № 2. С. 192–199.
5. Головачук Г.В. Державне регулювання ринку житлово-комунальних послуг України : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2017. 248 с.
6. Ровенчак Т.Г. Тарифна політика – один із напрямів реформування галузі ЖКГ. *Сучасні технології, матеріали і конструкції в будівництві*. Вінниця : УНІВЕРСУМ, 2013. № 1. С. 119–124.
7. Про житлово-комунальні послуги : Закон України від 9 листопада 2017 року № 2189-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text> (дата звернення: 19.03.2021).
8. Як формуються тарифи на житлово-комунальні послуги? *Офіційний вебсайт Міністерства розвитку громад та територій України*. 2020. URL: <https://www.minregion.gov.ua/gromadska-priymalna/faq/yak-formuyutsya-taryfy-na-zhytlovo-komunalni-poslugy/> (дата звернення: 18.03.2021).
9. Матейко С. Особливості та проблеми тарифної політики в комунальній сфері України. *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє* : щорічник. Тернопіль : Економічна думка. 2010. Вип. 14–15. С. 137–143.
10. Методичні рекомендації щодо розрахунків економічно обґрунтованих тарифів на житлово-комунальні послуги, затверджені Наказом державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України від 29.03.1999 № 78. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0078241-99#Text> (дата звернення: 19.03.2021).
11. Стан оплати населенням житлово-комунальних послуг. *Офіційний вебсайт Міністерства розвитку громад та територій України*. 2020. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zhkh/tarif/stan-oplati-naselennyam-zhytlovo-komunalnih-poslug-za-2015-rik/stanom-na-01-lyutogo-2021-roku/> (дата звернення: 21.03.2021).

References:

1. Mykolaivs'ka mis'ka rada (2019) *Prohrama reformuvannia ta rozvytku zhytlovo-komunal'noho hospodarstva mista Mykolaieva na 2020–2024 roky* [The program of reforming and development of housing and communal services of the city of Nikolaev for 2020–2024], available at: <https://mkrada.gov.ua/documents/33285> (Accessed: 17 March 2021) [Ukraine].
2. Syrotiuk, O. (2020) *Taryfy na zhytlovo-komunal'ni posluhy povynni buty aktual'nymy*. [Tariffs for housing and communal services must be up to date.]. at: <http://jkg.kr-admin.gov.ua/tarifna-politika.php> (Accessed: 18 March 2021) [Ukraine].
3. Lavryk, V.V. (2021), *Finansove zabezpechennya zhytlovo-komunal'noho hospodarstva terytorial'nykh hromad v umovakh detsentralizatsiyi: avtoref. dys. kand. ekon. nauk : 08.00.08*. [Financial support of housing and communal

services of territorial communities in the conditions of decentralization, Ph.D. Thesis, Economy], Sumy State University, Sumy [Ukraine]. 25 p.

4. Saraniuk, A.Yu. (2015), *Efektivnist' taryfnoyi polityky na pidpryyemstvakh zhytlovo-komunal'noho hospodarstva*. [The effectiveness of tariff policy in housing and communal services]. *Ekonomichnyy analiz* [Economic analysis]. Publishing and Printing Center of Ternopil National Economic University "Economic Thought". Ternopil, vol. 21, № 2. P. 192–199 [Ukraine].

5. Holovchak, H.V. (2017), *Derzhavne rehulyuvannya rynku zhytlovo-komunal'nykh posluh Ukrayiny avtooref..dys. kand. ekon. nauk: 08.00.03*. [State regulation of the market of housing and communal services of Ukraine, Ph.D. Thesis, Economy], I. Fank Lviv National University, Lviv [Ukraine]. 248 p.

6. Rovenchak, T.H. (2013), *Taryfna polityka – odyz iz napryamiv reformuvannya haluzi ZHKH*. [Tariff policy is one of the directions of reforming the housing sector]. *Suchasni tekhnolohiyi, materialy i konstruktsiyi v budivnytstvi* [Modern technologies, materials and structures in construction], UNIVERSE Vinnytsia, vol. 1, pp.119–124 [Ukraine].

7. Verkhovna Rada of Ukraine (2017), *Pro zhytlovo-komunal'ni posluhy: Zakon Ukrayiny*. [On Housing and Communal Services: Law of Ukraine], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19#Text> (Accessed: 19 March 2021) [Ukraine].

8. Ministry of Development of Communities and Territories of Ukraine (2020), *Yak formuyut'sya taryfy na zhytlovo-komunal'ni posluhy?* [How are tariffs for housing and communal services formed?], available at: <https://www.minregion.gov.ua/gromadska-priymalna/faq/yak-formuyutsya-taryfy-na-zhytlovo-komunalni-posluhy/> (Accessed: 18 March 2021) [Ukraine].

9. Matejko, S. (2010), *Osoblivosti ta problemy tarifnoyi polityky v komunal'nyy sferi Ukraini* [Features and problems of tariff policy in the communal sphere of Ukraine], *Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє: щорічник*. [Ukrainian science: past, present, future: yearbook], Economic Thought. Ternopil. vol. 14–15, pp. 137–143 [Ukraine].

10. Committee for Construction, Architecture and Housing Policy of Ukraine (1999) *Metodychni rekomendatsiyi shchodo rozrakhunkiv ekonomichno obgruntovanykh taryfiv na zhytlovo-komunal'ni posluhy*, [Methodical recommendations on calculations of economically justified tariffs for housing and communal services], available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0078241-99#Text> (Accessed: 19 March 2021) [Ukraine].

11. Ministry of Development of Communities and Territories of Ukraine (2020), *Stan oplaty naseleennyam zhytlovo-komunal'nykh posluh*. [The state of payment by the population for housing and communal services], available at: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/zkhk/tarif/stan-oplati-naseleennyam-zhitlovo-komunalnih-poslug-za-2015-rik/stanom-na-01-lyutogo-2021-roku/> (Accessed: 21 March 2021) [Ukraine].